

TJÄRSTAD KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

*Tjärstad församling
Kinda kommun
Linköpings stift
Östergötlands län
2006*

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

TJÄRSTAD KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

Tjärstad församling

Kinda kommun

Linköpings stift

Östergötlands län

Innehåll

Inledning	2
Bakgrund	2
Syfte	2
Kulturminneslagen och begravningslagen	2
Kulturhistorisk bedömning	3
Inventeringens uppläggning och rapport	3
Översiktskarta	4
Tjärstad kyrkogård	4
Kyrkogårdens omgivning	4
Tjärstad kyrka	5
Kyrkogårdens historik	5
Översiktlig beskrivning av vegetation mm – Karta	8
Beskrivning av kyrkogården	10
Beskrivning av enskilda kvarter	14
Kvarter A	14
Kvarter B	15
Kvarter C	17
Kvarter D	19
Kvarter E	20
Kvarter F	22
Kvarter G	23
Kvarter H	25
Kvarter I	26
Kvarter A, nya kyrkogården	27
Kvarter B, nya kyrkogården	29
Kvarter C, D och E nya kyrkogården	30
Källor	31
Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse	32
Förklaring till exempellistan	32
Utvärderingskarta	33
Bilagor	
Exempellista	
Fotografier	

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och de här platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom den del av stiftet som ligger inom Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2002. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att ge ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och ett underlag för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att ge ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen.) Begravningslagen (SFS 1990:1144) säger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: "Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om

gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

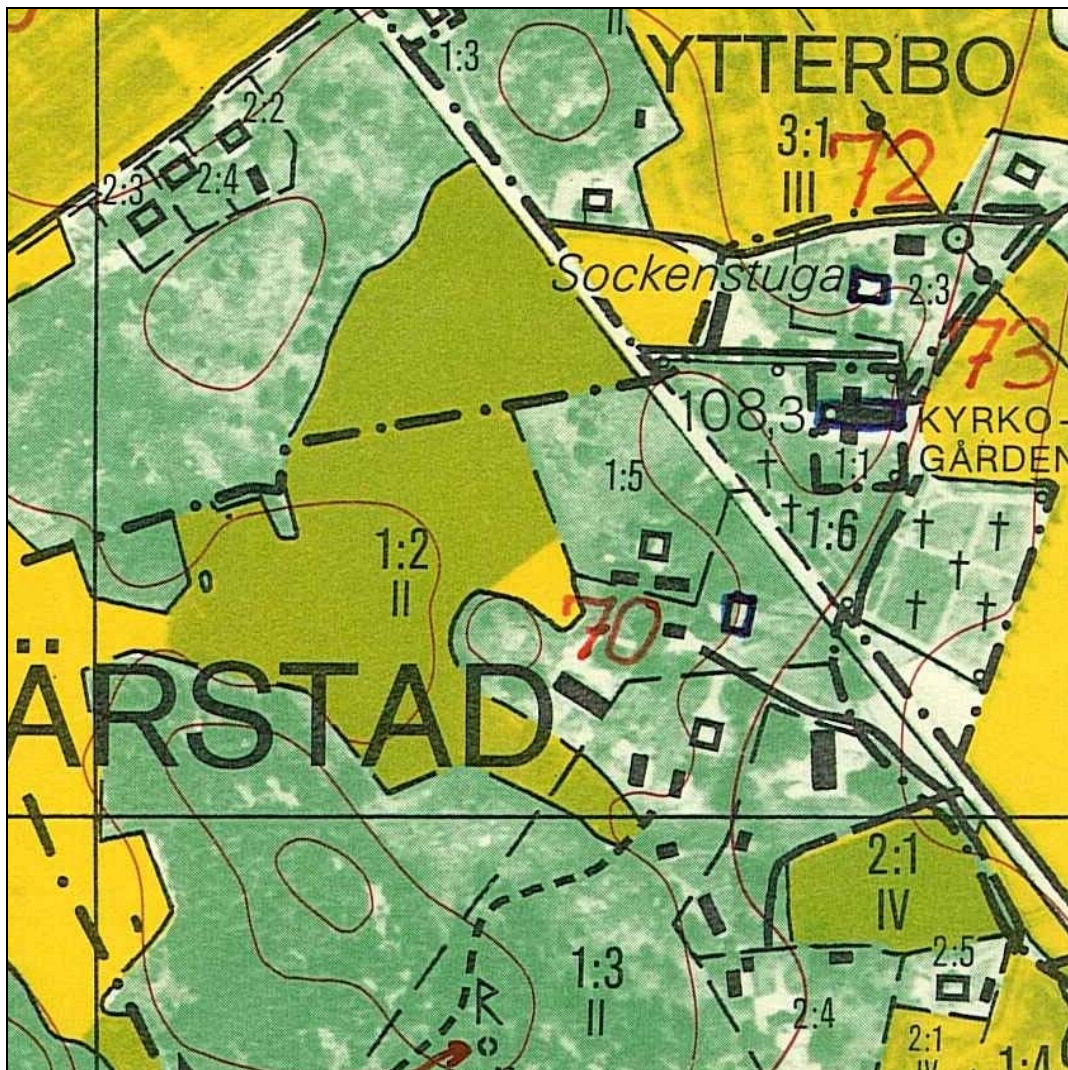
Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, om en familj, om stilhistoria och om begravningsstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån olika grunder bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande, t ex material och konstnärlig utformning eller ett lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistorisk värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Kalmar, Östergötland och Jönköping samt läns museerna i Jönköping och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och i övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav ett antal bilder presenteras i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Johan Back, Östergötlands läns museum 2006. Rapporten finns tillgänglig på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Utsnitt ut ekonomiska kartan 075 88, Tjärstad 1981.

TJÄRSTAD KYRKOGRÅRD

Kyrkan med omgivande kyrkogård ligger 5 km sydväst om Rimforsa samhälle. Kyrkogården har en oregelbunden rektangulär planform i NNV/SSÖ riktning.

Kyrkan ligger på kyrkogårdens nordöstra del och kyrkans långhus är orienterat i öst/väst.

Kyrkogårdens omgivning

Kyrkan är högt belägen med vid utsikt över Stångådalen och dess sjösystem. Norr om kyrkan är den f d sockenstugan från 1835 belägen. Den utgörs av en stor herrgårdsliknande tvåvåningsbyggnad med reveterad fasad och dekorativt utformad frontespis. Byggnaden har haft olika funktioner, såsom kommunalhus, fattigstuga och skola och används numera som församlingshem. Vid kyrkbacken finns även kyrkSTALLARNA bevarade. De används nu som förråd och garage. På andra sidan landsvägen, som fick sin nuvarande sträckning i början av 1900-talet, ligger den f d prästgården. Den äldre landsvägen gick tidigare utmed kyrkogårdsmuren i öster och finns fortfarande kvar. Kyrkomiljön ingår som en betydelsefull del av riksintresseområdet vid Tjärstad och Skedevi säteri.

Utsnitt ur häradsekonomska kartan 1868-77.

Tjärstad kyrka

Tjärstad är en medeltida socken. Den äldsta kända kyrkan på platsen var en rundkyrka av sten. Den uppfördes sannolikt under 1100-talets andra hälft och är en av tre kända rundkyrkor i Östergötland. Rundkyrkan revs i samband med att en ny kyrka uppfördes på samma plats. Den nya kyrkan invigdes 1778 och uppfördes av stiftsmurmästaren Måns Månsson och byggmästare Petter Andersson efter ritningar som tillskrivs arkitekt Carl Johan Cronstedt. Det dröjde dock 20 år innan kyrkan fullbordades med ett torn, vilket utfördes av stiftsbyggmästaren Casper Seurling. Kyrkan har ett rektangulärt långhus med rakslutet kor, sakristia på korets norra sida samt torn i väster. De vita fasaderna är slätputsade med symmetriskt placerade stickbågiga fönsteröppningar, vilka sedan 1898 är försedda med gjutjärnsbågar. Huvudingången är via tornet i väster, men ingångar finns även centralt placerade på södra och norra långsidorna. Det relativt branta och svagt brutna långhustaket är liksom tornhuven spåntäckt. Kyrkomiljön ingår i område av riksintresse för kulturmiljövården.

Kyrkogårdens historik

Uppgifter om kyrkans historik har i huvudsak hämtats från Östergötlands läns museums topografiska arkiv och bibliotek. Uppgifter om äldre lantmäterikartor är hämtade från Lantmäteriets hemsida.

Kyrkogården har sedan medeltiden vuxit fram runt den medeltida kyrkan. Redan på en storskifteskarta från 1796 redovisas en tydlig markering kring den rektangulära kyrkogården. Kyrkan är tillsynes schematiskt utritad centralt placerad i kyrkogårdens markering.

Den äldre landsvägen drogs om i början på 1900-talet. På ekonomiska kartan från 1947 redovisas inte platsen som kvarter idag ligger på som kyrkogård. Den äldsta gravvården är från 1943. Utvidgningen bör alltså ha skett under 1940-talets mitt.

Dagens kyrka byggdes 1778. Ett tidigare kärr omringar kyrkvallen på östra och södra sidorna. Under mitten av 1960-talet utvidgas kyrkogården öster om kyrkan. I den delen av kyrkogården anläggs en minneslund under 1990-talet.

Foto 1961, den äldre kyrkogården är mestadels gräsbelagd med grusgravar i S/Ö och N/V. Den yngre delen av kyrkogården längs med vägen är grusbelagd, gravvårdar omgärdas av häckar. Foto Östergötlands läns museums samlingar.

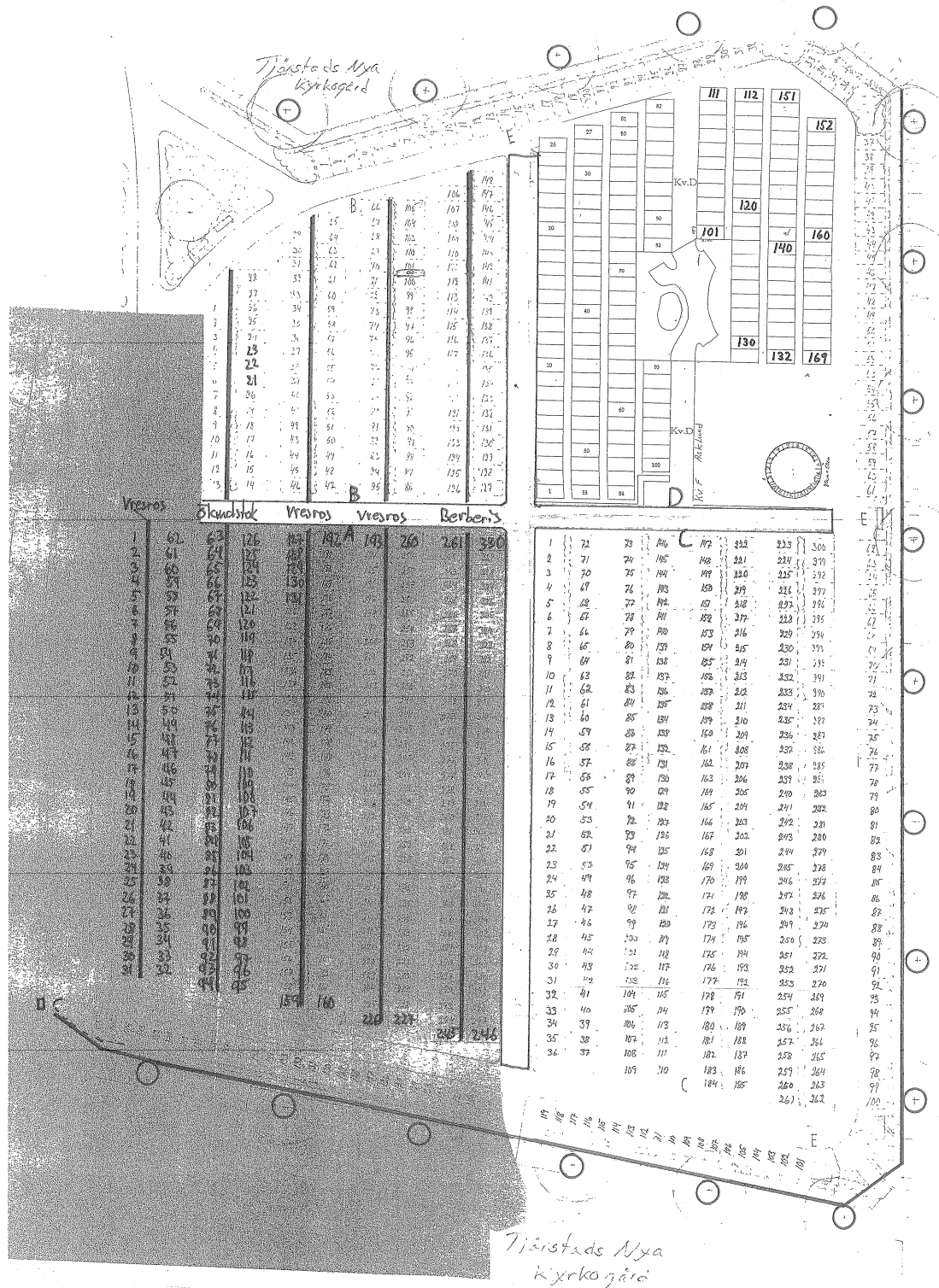

Foto från S/V år 1943. Foto Östergötlands läns museums samlingar.

ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV VEGETATION MM – KARTA (äldre delen)

ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV VEGETATION MM – KARTA (yngre delen)

BESKRIVNING AV KYRKOGRÅRDEN

Kyrkogården ligger på en höjd i jordbrukslandskapet. Kyrkogården består av en äldre och en yngre del. Den äldre delen består av 9 kvarter: A-I, kvarteren ligger i kyrkans anslutning eller strax utanför kyrkogårdsmuren i väster och öster. Den yngre delen som las ut 1965 består av 4 kvarter, A-D och ligger sydöst om kyrkan

Allmän karaktär

Kyrkan med de äldsta kvarteren A och B ligger i ett markant höjdläge. Kyrkogården sträcker sig ned från höjden mot väster där kyrkogården delvis är terrasserad. Nedanför, utanför västra kyrkogårdsmuren fortsätter kyrkogården på slutningen åt söder utmed kyrkogårdsmuren mot öster. Kyrkogården omgärdas av en kraftig trädkrans mestadels utav lindar. Större träd, lindar och kastanjer växer även i enskilda kvarter utanför kyrkogårdsmuren. Kyrkogårdens utvidgning mot sydöst har en öppen karaktär med rygghäckar av olika beskaffenhet, kyrkogården omgärdas även här av en trädkrans av lindar.

Omgärdning

Väster: stödmur av granit, stenblock i varierande storlek med skolning.

Norr: stödmur av granit, stenblock i varierande storlek med skolning och bitvis även med cementbruk.

Öster: stödmur av granit. I norr består muren av stora sprängstensblock, i mittpartiet av runda stenar och dess västra del av mindre naturkluvna block.

Söder: stödmur av granit. På murkrönet finns ett räcke bestående av pollare med kedja.

Västra kyrkogårdsmuren.

Norra kyrkogårdsmuren.

Ingångar

Väster: dubbelgrind i järnsmide. Slåthuggna granitstolpar med avfasat krön.

Söder: den äldre landsvägen utgör även ingång till kyrkogården i sydsydväst. Ingången markeras av två slåthuggna granitstolpar.

Norr: två öppningar finns i den norra kyrkogårdsmuren. Öppningarna markeras av åttakantiga grindstolpar, det avfasade krönet täckts av plåt i skivtäckning. Grindstolparna krönts av ett klot med ett kors, grindar saknas. Den södra grindöppningen har en trappa av granit och ledstänger. Grinden i öster har skador som beror på att det träd som växer i dess närhet.

Ytterligare en ingång finns i norr, som leder in till kvarter E. Släthuggna granitstolpar, inga grindar.

Grindstolpar i norr.

Grindöppning i väster.

Vegetation

Äldre delen av kyrkogården

Väster: 12 lindar i trädkransen.

Norr: 3 lindar i trädkransen.

Öster: 8 lindar i trädkransen

En tujahäck växer utmed den äldre delen av kyrkogården i sydväst och i söder.

Yngre delen av kyrkogården.

Norr: 5 lindar i trädkransen.

Öster: 8 lindar i trädkransen.

Söder: 6 lindar i trädkransen.

En Aroniahäck omgärdar den nya delen av kyrkogården.

Gångsystem

Från den östra grindöppningen i norr leder en gång som är belagd av cementplattor mot kyrkans ingång i kyrkans norra gavel. En gång belagd med grus löper från den mittersta grindöppningen i norr fram mot kyrkans entré i väster, gången fortsätter fram till kyrkans entré i söder, där ifrån fortsätter gången söderut och delar kvarter B i två delar, ansluter till en trappa som leder ned till kvarter I och H. Från kyrkans entre i väster löper en gång belagd med grus västerut mellan kvarter B och D, ansluter till en trappa som löper ned till kvarter E. Längsmed, utanför kyrkogårdsmuren i väster löper en grusbelagd gång längsmed hela kyrkogården i väster.

Gravvårdstyper

På Tjärstads kyrkogård är den äldsta gravvården från 1826 (grav nr A 69), gravvården är i kalksten. På kyrkogården finns enstaka gravvårdar med omgärdning. Av gravvårdar som

utmärker sig kan nämnas kalkstens gravvårdarna i kvarter B norra del. Gravvårdar utformade till kors förekommer i sten eller gjutjärn.

Minneslund

Minneslunden vid Tjärstad anlades under 1990-talet.

Minneslund vid Tjärstad.

Byggnader

Norr om kyrkan ligger fd sockenstugan, nuvarande församlingshemmet. På kyrkbacken nordväst om kyrkan ligger fortfarande kyrkstallarna kvar, de används idag som garage och förråd.

Övrigt

Urnlund.

Namnplakett på en sten vid urnlunden.

Kulturhistorisk bedömning

Tjärstad kyrka och kyrkogård med dess grindar, mur och trädkrans är en väl sammanhållen miljö med mycket höga kulturhistoriska värden.

På storskifteskartan från 1796 markeras kyrkogårdens utbredning tydligt kring kyrkan. Kyrkogården har sedan efter 1800-talets slut utvidgats åt söder och under 1940-talet västerut. Under 1960-talet utvidgades kyrkogården ytterligare åt sydöst. Under 1900-talets början drogs vägsträckningen om till dagens läge väster om kyrkogården. Idag har den äldre vägsträckningen mellan den äldre kyrkogården och 1960-talets utvidgning ett stort kulturhistoriskt värde, vägsträckningen går antagligen tillbaka till medeltiden.

Träden i trädkransen visar på det parkideal som blev vanligt på landsortskyrkogårdarna framförallt under 1800-talet. De träd som idag står inne på kyrkogården markerar kyrkogårdens äldre utbredning och har därför ett extra historiskt värde. Det samman gäller grusgångarna och de olika murarna och omgärdningarna som är väsentliga för att man skall kunna se strukturen mellan de olika kvarteren och kyrkogårdens olika utvidgningar. Av äldre fotografier att döma var större delen av kyrkogården belagd med grus och gravvårdarna omgärdades av låga häckar.

På kyrkogården är till viss del den äldre strukturen som uppstod senast under andra delen av 1800-talet väl bevarad. Den innebär att mer påkostade ”köpegravar” förlades invid kyrkogårdsmuren och i kvarterens ytterkanter. Inne i kvarteren fanns de enklare linjegravarna. Systemet med linjegravar växer fram under slutet av 1700-talet. Det innebär att begravingarna skedde på linje vartefter dödsfallen skedde. Äkta makar eller andra familjemedlemmar begravdes inte bredvid varandra. Från början innebär systemet troligen inte någon direkt ”statuskillnad” men under 1800-talet övergick det till att bli en gravläggning för dem som inte kunde eller ville betala för en gravplats.

På Tjärstads kyrkogård finns flertalet gravvårdar kvar från den så kallade allmänna linjen i kvarter B, D och E, där kan man bitvis följa gravläggningarna från 1935-1957. Det är värdefullt att man bitvis kan följa ordningen på gravläggningarna. I kvarter D ligger två gravvårdar som mycket väl kan vara från den allmänna linjen med de tidiga årtalen 1904 och 1906.

Enstaka gravvårdar har ett högt eller mycket högt kulturhistoriskt värde. Det gäller bland annat de speciellt utformade gravvårdarna i kalksten med stenramsomgärdning i kvarter B. En konstnärligt utformad gravvård från 1970-talet. Det gäller även tidstypiska gravvårdar såsom öppen bok, obelisk samt gravvård i kalksten med en infälld namnbricka i marmor med kors.

Enstaka gravvårdar kan även ha ett mycket stort lokalhistoriskt värde bland annat i form av titlar som säger en del om näringsliv och social struktur i en socken. I Tjärstad dominerar titlar med anknytning till jordbruket och kyrkan, av övriga titlar kan nämnas; inspektorn, byggmästaren, handlaren, skomakaremästaren och nämndemannen.

BESKRIVNING AV ENSKILDA KVARTER

Kvarter A

Kvarteret ligger nordväst och norr om kyrkan. Norr och öster om kvarteret, utanför kyrkogården, ligger nuvarande församlingshemmet och jordbruksbebyggelse. Söder om kvarteret finns kyrkan och kvarter B. Väster om kvarteret ligger kvarter D. Kvarteret omfattar gravplats nr A 1-70. Numreringen börjar i kvarterets nordvästra hörn och löper utmed och runt rygghäckarna mot öster.

Allmän karaktär

Kvarteret delas in i en västlig och en östlig del av en grusgång som löper i nordsydlig riktning från ingången i kyrkogårdsmuren rakt mot en entré i kyrkans långhus. Den västra delen karaktäriseras av rygghäckar som löper i nordsydlig riktning. Östra delen har en öppen karaktär och består av ett fåtal äldre gravvårdar.

Omgärdning

Kvarteret omgärdas mot norr och öster av kyrkogårdsmuren och trädkransen.

Ingångar

Kyrkogården har tre grindöppningar i norr, två av dessa ansluter till kvarter A.

Vegetation

Kvarteret är belagt med gräs, rygghäckar löper i nordsydlig riktning. Trädkrans i nord och öster. I kvarterets östra del växer vildvin på kyrkogårdsmuren.

Gångsystem

Kvarterets västra del avgränsas mellan de två ingångarna i kyrkogårdens norra kyrkogårdsmur. En grusgång belagd med naturgrus löper från ingången i nordväst mot ingången vid kyrkans västgavel mot ingången i kyrkans långhus och mot kyrkogårdens ingång i nordöst.

Gravvårdstyper

Inom kvarteret finns flera gravvårdar från 1800-talets slut, 1900-talets början. Enstaka gravvård har tidigare haft stenram som tagits bort. Sex gravvårdar med titlar som har anknytning till kyrkans verksamhet. Resta gravvårdar av svart granit är vanligt förekommande i kvarteret, även familjegravar. Enstaka gravvårdar från en eventuell tidigare allmän linje finns, bland annat en gravvård med texten "MOR Malin" från 1919. I kvarterets östra del står fyra äldre gravvårdar; 1889, 1897, 1826 och 1907, här finns också en gravvård med stenram belagd med grus. Två gravvårdar i form av stenkors på fundament.

Gravvård i kvarter A.

Gravvård i kvarter A.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Kvarterets ligger direkt norr om kyrkan och bildar tillsammans med mur, trädkrans och grindstolpar en miljö som har mycket höga kulturhistoriska värden. I kvarteret finns flera gravvårdar från 1800-talet där den äldsta är från 1826 och några stenkors. Kvarteret har också en gravvård från den s k allmänna linjen med det tidiga datumet 1919.

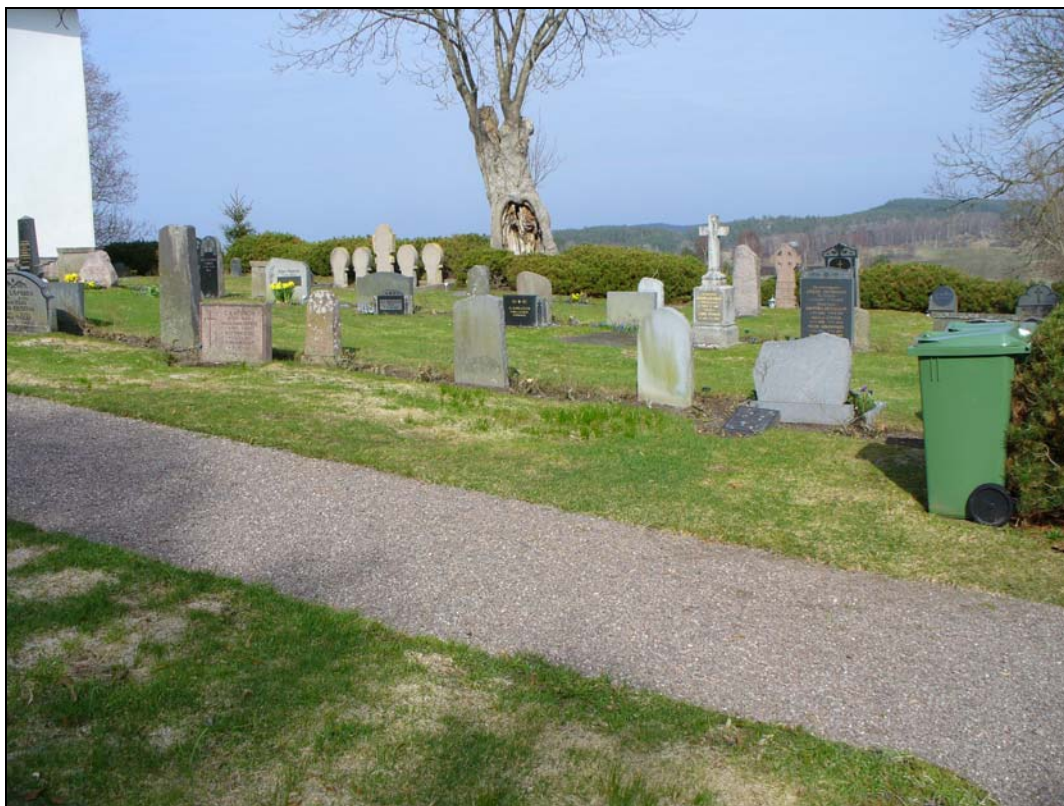
Kvarter B

Kvarteret ligger söder och väster om kyrkan. Väster om kvarteret ligger kvarter C. Kvarter B ansluter till kvarter A öster om kyrkan. Söder och öster utanför kyrkogårdsmuren, ligger kvarter H, I och området med minneslund. Kvarteret omfattar gravplats nr B 1-349.

Numreringen börjar i kvarterets nordvästra hörn och löper utmed och runt rygghäckarna öster ut fram till grusgången, där fortsätter numreringen runt häcken västerut. Numreringen startar sedan igen öster om grusgången närmast kyrkan.

Allmän karaktär

Kvarteret sluttar ned mot väster, kvarteret är därför delvis terrasserad i dess västra delar. Kvarteret delas in i två delar av en grusgång som kommer från trappan från kvarter H och I som leder upp mot kyrkans långsida. Kvarteret har rygghäckar som växer i nordsydlig riktning.

Östra delen av kvarter B.

Omgärdning

Kvarteret omgärdas av kyrkogårdsmuren i öster och söder.

Ingångar

I kvarterets södra del finns en trappa av granit som leder ned mot kvarter I och H.

Vegetation

På, vid kyrkogårdsmuren i öster och sydöst växer en tallhäck. Rygghäckar växer i nordsydlig riktning.

Gångsystem

I kvarterets mitt löper en grusgång i nordsydlig riktning, från trappan i söder fram till kyrkans ingång i långhuset.

Gravvårdstyper

I den östra delen av kvarteret finns fler påkostade gravvårdar, bland annat flera grusbelagda gravvårdar med stenram. Flera gravvårdar i form av stenkors och obelisker förekommer.

I kvarteret finns flera gravvårdar från den allmänna linjen, raderna med gravnumren; B 43-78, innehåller sex gravvårdar från 1935, tre från 1937 och två från 1938. B 80-133 innehåller två gravvårdar från 1924 respektive 1933. Ytterligare gravvård från allmänna linjen är gravvård B 185 med texten "Tant Karin 1919". Kvarteret har gravvårdar från 1837 fram till 2000-talet, flertalet gravvårdar är från 1960-1970-talen.

Gravplats kvarter B 318-320.

Gravplats kvarter B 27-28.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Kvarterets ligger direkt söder om kyrkan och bildar tillsammans med mur och trädkrans en miljö som har mycket höga kulturhistoriska värden.

Kvarter C

Kvarteret ligger väster om kyrkan. Öster respektive väster om kvarteret ligger kvarter B och E. Norr om kvarteret ligger kvarter D. Söder om kvarteret, utanför kyrkogårdsmuren ligger kvarter F. Kvarteret omfattar gravplats nr C 1-97. Numreringen börjar i kvarterets nordöstra hörn och löper utmed och runt raderna av gravvårdar väster ut.

Allmän karaktär

Kvarteret sluttar svagt mot väster, kvarteret är delvis terrasserat i dess östra del, där även rygghäckar växer. Längsmed västra kyrkogårdsmuren står flera gravvårdar med titlar.

Kvarter C från väster.

Omgärdning

Kvarteret omgärdas i väster och söder av kyrkogårdsmuren.

Ingångar

-

Vegetation

Kvarteret är gräsbelagt, rygghäckar växer i nord/sydlig riktning.

Gångsystem

Kvarteret har inget gångsystem, kvarteret avgränsas mot norr av en grusgång.

Gravvårdstyper

Utmed kyrkogårdsmuren i väster står flera större gravvårdar flertalet med titlar. Gravvårdar i svart granit, gravvårdar från 1940-1960 dominerar. I kvarteret finns tre gravvårdar med stenram som idag ligger i gräsmattan.

Två gravvårdar från den allmänna linjen, gravvårdarna i form av liggare har ingen markering på gravkartan och benämns i denna rapport som gravvård Ölm 1 och 2. Gravvårdarna är från 1904 respektive 1906. Eventuellt finns även en gravvård från den allmänna linjen med ett sent årtal 1973.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Kvarterets ligger direkt väster om kyrkan och bildar tillsammans med mur och trädkrans en miljö som har mycket höga kulturhistoriska värden. I kvarteret finns flera gravvårdar från den tidigare allmänna linjen.

Kvarter D

Kvarteret ligger väster om kyrkan och kvarter A, norr om kvarter C. Norr om kvarteret, utanför kyrkogårdsmuren ligger kyrkogårdens parkeringsplats och de tidigare kyrkstallarna. Kvarteret omfattar gravplats nr D 1-117. Numreringen startar i kvarterets nordöstra hörn och löper utmed och runt rygghäckarna österut, numreringen fortsätter sedan utanför den häck som delvis omgärdar kvarteret och numreringen avslutas med raden utmed den norra kyrkogårdsmuren.

Allmän karaktär

Kvarteret sluttar svagt mot väster, kvarteret omgärdas delvis av en tujahäck. Två rygghäckar växer i nordsydligriktning. Kvarteret har mestadels gravvårdar från förra sekelskiftets mitt.

Kvarter D, från sydöst.

Omgärdning

Kyrkogårdsmuren avgränsar kvarteret i väster och norr, i väster avgränsas kvarteret ytterligare av pollare med kedja. Stora delar av kvarteret omgärdas av en tujahäck.

Ingångar

-

Vegetation

Kvarteret är gräsbelagt, kvarteret delas in av rygghäckar av tuja.

Gångsystem

I kvarteret finns inget gångsystem, söder om kvarteret löper en grusbelagd gång.

Gravvårdstyper

Kvarteret har mestadels gravvårdar från förra sekelskiftets mitt.

Kvarter D, gravvård 116.

Kvarter D, gravvård 99.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturrehistorisk bedömning

Kvarterets ligger direkt väster om kyrkan och bildar tillsammans med mur och trädkrans en miljö som har mycket höga kulturrehistoriska värden. I kvarteret finns flera gravvårdar från den tidigare allmänna linjen.

Kvarter E

Kvarteret ligger väster om kyrkan, utanför kyrkogårdsmuren. I öster angränsar kvarteret till kvarter D och C. Väster och norr om kvarteret, utanför kyrkogårdsmuren ligger de gamla kyrkstallarna och landsvägen. Kvarteret omfattar gravplats nr E 1-155. Numreringen börjar i kvarterets nordöstra hörn och fortsätter söderut längsmed västra kyrkogårdsmuren, fortsätter sedan längsmed omgärdningen i öster, numreringen löper sedan längsmed och runt raderna av gravvårdar fram till omgärdningen i norr. Numreringen avslutas med de gravvårdar som ligger längsmed den västra omgärdningen från norr till söder.

Allmän karaktär

Kvarteret ligger som en kil mellan landsvägens nya sträckning som tillkom runt förra sekelskiftets början och den västra kyrkogårdsmuren. Kvarteret ligger ca två meter lägre än kvarter C och D.

Kvarter E från sydöst.

Omgärdning

Kvarteret avgränsas i öster av kyrkogårdsmuren. I norr och väster omgärdas kvarteret av trädkransen och en tujahäck som växer längsmed landsvägen.

Ingångar

Öppning i omgärdningen i norr, två granitstolpar markerar öppningen.

Vegetation

Kvarteret är gräsbelagt, i väster och söder angränsar kvarteret till en tujahäck.

Gångsystem

En grusad gång leder rakt genom kvarteret i nordsydlig riktning, grusgången ansluter till ingången i norr och fortsätter söderut mot kvarter F.

Gravvårdstyper

I kvarteret finns ingen tydlig karaktärisering vad gäller gravvårdarnas ålder, de flesta är dock från förra sekelskiftets mitt. Kvarteret har endast en gravvård med titel, en gravvård med titeln "smeden" gravvården ingår i den tidigare allmänna linjen. Kvarteret har en stor mängd gravvårdar från den allmänna linjen. Längsmed västra kyrkogårdsmuren med gravvårdsnummer E 13-33 finns åtta gravvårdar med årtalen 1943-1945. E 34-52 har gravvårdar från 1946, 1947, 1953, 1955 och 1957. E 53-60 har gravvårdar från 1954, 1957 och 1962. E 137-155 har liknande årtal som E 53-60.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Kvarterets ligger väster om kyrkan och bildar tillsammans med mur och trädkrans en miljö som har mycket höga kulturhistoriska värden. I kvarteret finns flera gravvårdar från den tidigare allmänna linjen.

Kvarter F

Kvarteret ligger sydväst om kyrkan utanför kyrkogårdsmuren. I öster angränsar kvarteret till kvarter H och i söder mot kvarter G. Väster om kvarteret, utanför omgärden angränsar kvarteret till landsvägen. Kvarteret omfattar gravplats nr F 1-102. Numreringen börjar med raden av gravvårdar i kvarterets nordöstra del, numreringen löper sedan längsmed och runt rygghäckarna i kvarterets södra del mot norr, för att sedan avsluta med numrering av de n rad av gravvårdar som ligger utmed kvarterets avgränsning mot väster till och med grindöppningen.

Allmän karaktär

Kvarteret ligger söder om kyrkan, utanför kyrkogårdsmuren. Kvarteret karaktäriseras idag av klippta tujabuskar som växer i öst/västlig riktning.

Omgärden

-

Ingångar

-

Vegetation

Kvarteret är gräsbelagt och i kvarteret växer rygghäckar av tuja.

Gångsystem

Kvarteret omgärdas av en grusbelagd gång.

Gravvårdstyper

Kvarteret innehåller mestadels gravvårdar från 1940-1960. I kvarteret finns gravvårdar som tillhör den allmänna linjen, gravvårdarna är från 1941-1963. Enstaka barngravar finns. Kvarteret har en gravvård med titel.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Kvarteret har mestadels gravvårdar från 1940-talet och framåt. I kvarteret finns gravvårdar från den tidigare allmänna linjen.

Kvarter G

Kvarteret ligger söder om kyrkan utanför kyrkogårdsmuren. I norr och nordväst angränsar kvarteret till H och I respektive F. Sydväst, bortanför den äldre landsvägens sträckning ligger utvidgningens kvarter A. Kvarteret omfattar gravplats nr G 1-112. Numreringen börjar med gravvårdarna i norr, numreringen löper sedan längsmed och runt rygghäckarna söderut och avslutas med de gravvårdar som ligger längsmed häcken i sydöst.

Kvarter G, från söder.

Omgärdning

-

Ingångar

-

Vegetation

Kvarteret är gräsbelagd, rygghäckar växer i nordväst/sydöstlig riktning. I kvarterets norra del växer tallbuskar.

Gångsystem

I kvarteret vinnas inget gångsystem, runt kvarteret löper grusbelagda gångar.

Gravvårdstyper

Kvarteret domineras av gravvårdar från 1940- 1970- talen. Låga breda gravvårdar dominerar därför kvarteret.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

-

Kvarter H

Kvarteret ligger söder om kyrkan strax utanför kyrkogårdsmuren, i öster och söder angränsar kvarteret till kvarter I respektive G. Kvarteret omfattar gravplats nr H 1-61.

Allmän karaktär

Kvarteret sluttar svagt åt söder. Inga rygghäckar avgränsar raderna i kvarteret, de relativt resliga gravvårdarna står tätt och ger kvarteret en ålderdomlig karaktär.

Kvarter H från sydöst.

Omgärdning

Kvarteret angränsar delvis till den äldre kyrkogårdsmuren i norr.

Ingångar

-

Vegetation

Kvarteret är gräsbelagt, inga rygghäckar växer i kvarteret.

Gångsystem

Inget gångsystem finns i kvarteret, en grusbelagd gång löper öster om kvarteret, grusgången fortsätter upp, via en trappa till den äldre delen av kyrkogården och kyrkans entré i söder.

Gravvårdstyper

Gravvård nr 52,53 har en biscuit av eller liknande dem Bertel Thorvaldsen gestaltade, här i form av natten. Obelisk och gravvård med små sten kors utmärker sig.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Kvarteret ligger strax utanför kyrkogårdsmuren, flera av gravvårdarna har ett stort kulturhistoriskt värde.

Kvarter I

Kvarteret ligger söder om kyrkan strax utanför kyrkogårdsmuren, i väster och söder angränsar kvarteret till kvarter H respektive G. Kvarteret omfattar gravplats nr I 1-68.

Kvarter I från sydväst.

Allmän karaktär

Kvarteret ligger öster om kvarter H. I kvarteret finns inga rygghäckar och kvarteret har därför en öppen karaktär. Mindre gravvårdar dominerar i kvarteret, flera av dem från den så kallade allmänna linjen. Kvarteret har en ålderdomlig karaktär.

Omgärdning

-

Ingångar

-

Vegetation

Kvarteret gräsbelagt, i kvarterets närhet växer flera större träd.

Gångsystem

Inget gångsystem finns i kvarteret, en grusbelagd gång löper väster om kvarteret, grusgången fortsätter upp, via en trappa till den äldre delen av kyrkogården och kyrkans entré i söder.

Gravvårdstyper

Låga, små gravvårdar dominerar i kvarteret, flera av dessa har tidigare ingått i den så kallade allmänna linjen.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

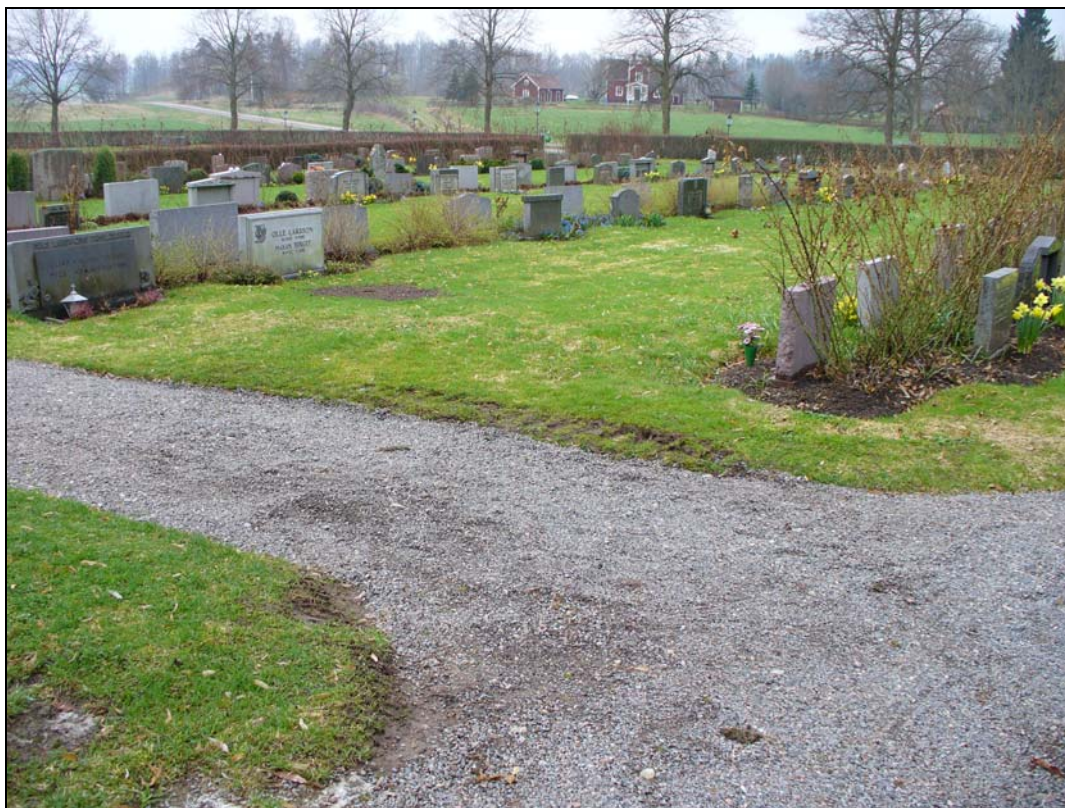
Kvarteret har en ålderdomlig karaktär, de låga gravvårdarna har tidigare delvis ingått i den så kallade allmänna linjen.

Kvarter A. Nya kyrkogården

Kvarteret omfattar gravplats nr A 1-330 och ligger sydöst om kyrkan.

Allmän karaktär

Hela utvidgningen omgärdas av en aroniahäck och av en trädkrans av lindar. I kvarteret växer rygghäckar i nordsydlig riktning.

Kvarter A.

Omgärdning

I söder och väster omgärdas kvarteret av en aroniahäck.

Ingångar

Kvarteret nås via ingångar i söder och nordöst.

Vegetation

Kvarteret är gräsbelagt, rygghäckar av vresros, ölandstok och berberis växer i nordsydlig riktning.

Gångsystem

Inget gångsystem finns i kvarteret, två grusbelagda gångar angränsar till kvarteret utanför kvarteret i norr och öster. Väster om kvarteret, utanför omgärdningen löper den medeltida vägen.

Gravvårdstyper

Låga breda gravvårdar från 1960-talet och framåt dominerar.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

I kvarteret finns gravvårdar med kulturhistoriskt intresse det gäller bland annat gravvårdar med titlar samt den speciellt utformade gravvården med fåglar i relief (grav nr A 168 samt gravvården i koppar, (grav nr A 212)

Kvarter B. Nya kyrkogården

Kvarteret omfattar gravplats nr B 1 –148 och ligger öster och sydöst om kyrkan.

Allmän karaktär

Hela utvidgningen omgärdas av en aroniahäck och av en trädkrans av lindar. I kvarteret växer rygghäckar i nordsydlig riktning.

Kvarter B.

Omgärdning

-

Ingångar

Kvarteret når via ingångar i kvarterets norra och östra del.

Vegetation

Kvarteret är gräsbelagt, rygghäckar av vresros, ölandstok och berberis växer i nordsydlig riktning.

Gångsystem

Inget gångsystem finns i kvarteret, två grusbelagda gångar angränsar till kvarteret utanför kvarteret i söder och väster. Väster om kvarteret, utanför omgärdningen löper den medeltida vägen.

Gravvårdstyper

Låga breda gravvårdar från 1960-talet och framåt dominerar.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Kvarterets strikta karaktär har ett visst kulturhistoriskt värde.

Kvarter C, D och E. Nya kyrkogården

I kvarter D finns endast enstaka gravvårdar, gravvårdarna är från 2000-talet. Kvarter C och E är obelagt.

Källor:

Bogårdsmurar i Linköpings stift, Östergötlands län, inventering del 1-3, Grenberger Byggnadsrestaureringskontor 2004.
Broocman C F. Beskrifning öfver the i Östergötland..... . 1760.
Faksimilutgåva 1993.
Hansson, Hans-Erik m fl. Vård av gravstenar. Riksantikvarieämbetet. 2002.
Kulturhistorisk inventering av kyrkor och kyrkomiljöer utförd av Östergötlands länsmuseum 2003-
Kulturmiljövård 6/98. Riksantikvarieämbetet. Stockholm 1989.
Kyrkogårdens gröna kulturarv. Stad&Land. Movium/inst för landskapsplanering. Sveriges lantbruksuniversitet nr 103/1992.
Ridderstad A. Östergötlands beskrivning. Andra delen. Stockholm 1918.
Tham W. Beskrifning öfver Linköpings län. Förra delen Stockholm 1854. Andra delen Stockholm 1855.
Theorell A, Wästberg P, Hammarskiöld H (foto). Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar. 2001.
Wadsjö H (red). Kyrkogårdskonst. Stockholm 1919.
Widegren PD. Försök till en ny beskrivning över Östergötland. Första bandet 1817. Andra bandet 1828. Faksimilutgåva 1993.
Östergötlands läns museums topografiska arkiv.

www.lantmateriet.se. Lantmäterikartor från 1796. Häradskarta från 1868-77
www.ostergotlandslansmuseum.se

EXEMPEL PÅ GRAVVÅRDAR MED KULTURHISTORISKT INTRESSE

Förklaring till exempellistan

Exempellistan är indelad i två delar. Den första delen som innehåller uppgifter om kyrkogård, kvarter, gravnummer, material, efternamn, hemvist och årtal är en identifikationsdel. Under den andra delen anges en kulturhistorisk notering med uppgift om titel, gravplats och gravvård. Dessutom noteras eventuella skador och andra anmärkningar.

Kvarter: anges endast i de fall då kyrkogården är indelad i kvarter.

Numrering: görs efter gravkartan. Ofta kan det vara svårt att exakt lokalisera gravnumret, då gravbredd kan variera och många gravnummer intill varandra saknar gravvård. I vissa fall står äldre gravvårdar utan gravnummer bland övriga gravar och då ges de t ex beteckningen "onumr. S om 042". Stenar som står undanställda och bedöms ha ett kulturhistoriskt värde ges nya nummer.

Material: Här anges vårdens material. Beteckningen "granit" används utan närmare specifikation av olika typer. Stenens färg förkortas **sv** (svart), **gr** (grå), **r** (röd), **gr/r** (grå/röd) osv.

Efternamn: I allmänhet det första efternamnet som står på gravvården.

Hemvist: Det geografiska namn som står på gravvården. Det kan röra sig om bynamn, gårdsnamn eller namnet på en mindre fastighet. I undantagsfall är det namnet på en plats som inte ligger i socknen.

F:a årtal och **S:a årtal:** anger det tidigaste respektive senaste dödsåret som står på gravvården. Är det endast ett årtal angivet står det i F:a årtal.

Titel: Samtliga yrkestitlar samt hemmansägare, rusthållare m m. Dessa gravvårdar bedöms ha ett kulturhistoriskt intresse oavsett vårdens ålder.

Gravplats: Gravplatsen är omramad av stenram, häck, järnstaket eller kedja. Själva gravplatsen är i allmänhet täckt med grus men i vissa fall med gräs.

Gravvård: Speciella typer av gravvårdar som t ex gjutjärnskors, träkors, häll, sköld, ålderdomlig sten m m.

Skada: Notering om eventuell skada, t ex rost på en gjutjärnsvård eller på ett järnstaket, sprucken kalkstensvård o dyl. Här noteras även om det är ovanligt mycket lava på framför allt kalkstensvårdarna.

Anmärkning: Här noteras om gravvården har ett lokalhistoriskt eller personhistoriskt intresse eller andra anmärkningar– L1, P1, A1 osv. Detta hänvisar till korta notiser i slutet av exempellistan.

Tjärstads kyrkogård

Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse är markerade med X.

Gravvårdar med omgärdning är markerade med en fyrkant.

